

La Segona República i la Guerra Civil a Parets del Vallès

169

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2004

El treball de recerca que presento en aquest article pretén fer una anàlisi acurada del procés demogràfic, econòmic, polític, social i cultural que va tenir lloc a Parets entre 1930 i 1939. L'objectiu principal del treball és aproximar-nos al coneixement, de la manera més objectiva possible, dels canvis, les esperances de futur, les tensions i els patiments viscuts en aquesta petita població del Vallès Oriental (no arribava als dos mil habitants el 1930) durant la Segona República, la Guerra Civil i la repressió desencadenada amb la victòria franquista.

El meu interès per aquest tema ve de lluny. De ben jove, quan sentia a parlar de la Guerra Civil, del sofriment i la tragèdia que va significar per a tantes famílies, se'm despertava la curiositat i l'interès per entendre com es va poder arribar a aquella situació. Vaig entrar en contacte per primera vegada amb fonts primàries per estudiar aquest tema arran d'un treball d'investigació encomanat pel professor Pere Gabriel de la Universitat Autònoma de Barcelona, i més tard vaig participar en un *Projecte d'estudi sobre la reorganització de la reraguarda i la vida quotidiana a Catalunya durant la Guerra, 1936 – 1939*, dirigit pels professors Pere Gabriel, Josep M. Fradera i Enric Ucelay da Cal. Per iniciar aquest projecte de recerca, vaig enregistrar entrevistes amb protagonistes dels esdeveniments esmentats com ara un membre del Comitè de Milícies Antifeixistes, un rabassaire i membre fundador d'ERC a Parets i el secretari interí de l'Ajuntament durant la Guerra, i home de dretes. A llargs intervals, i sempre que les circumstàncies m'ho han permès, he seguit amb la recerca que aquí exposo.

A més de les entrevistes esmentades, posteriorment n'he fet a d'altres persones coetànies als esdeveniments, de diferents tendències ideològiques. La recerca de fonts orals no sempre ha estat fàcil: encara hi ha persones a qui els costa parlar d'aquest

període de la nostra història a causa de la repressió i la por que van viure. Aquest material m'ha servit per conèixer i copsar de primera mà les vivències, els sentiments i, moltes vegades, la incomprensió del que va significar tot plegat.

La primera etapa de què s'ocupa el treball, correspon al període de la **Segona República (1931-1936)**. Dels aspectes de la vida local de Parets que s'estudien d'aquest període, cal destacar els següents:

- L'estudi demogràfic de la població.
- L'ocupació per sectors econòmics.
- La distribució de la propietat de la terra. L'any 1936 hi havia set propietaris i vuitanta-dos conreadors, segons el cens que es va fer aquell any.
- Les diferents indústries i les relacions laborals que s'hi mantenien, considerant aspectes com els salaris, els horaris, la sindicació i les vagues. Per analitzar aquest punt dispo de les estadístiques de vagues que la Direcció General de Treball del Ministeri de Treball i Previsió demanava que emplenessin els ajuntaments, i que detalla el nombre de vaguistes i la seva afiliació, els motius de les vagues, la durada i els salaris (comparats amb els d'altres localitats de les rodalies com ara Mollet i Granollers). També he consultat les sentències del Departament de Treball del Govern de la Generalitat entorn a demandes interposades per alguns treballadors a les seves empreses.
- Les diferents entitats culturals i esportives i les seves activitats. Els llibres d'actes dels plens de l'Ajuntament donen molta informació, ja que s'hi troben les subvencions municipals a les diferents entitats i els seus motius.
- La força del caciquisme local. Per tractar aquest tema he utilitzat els dictàmens de la Comissió de Governació sobre adjudicació d'obres sense concurs i subhasta i, sobretot, fonts orals.
- La incautació del cementiri parroquial per l'Ajuntament per convertir-lo en cementiri municipal va comportar moltes tensions. També es pot resseguir en les actes dels plens municipals.

- Les diferents organitzacions polítiques i la seva participació en els Fets d'Octubre de 1934. Per aprofundir en el coneixement d'aquests aspectes he consultat els llibres d'actes de plens de l'Ajuntament. L'acta del dia 6 d'octubre explica el procés d'ocupació de l'Ajuntament pel Comitè d'Esquerra Revolucionari i les tensions que aquesta ocupació va comportar.
- Els diferents processos electorals i la seva repercussió en el govern municipal. Per tractar la qüestió electoral he consultat els cens electorals, les actes sobre la composició de les meses electorals i els nomenaments d'interventors i vocals, i finalment, les actes on s'indica la participació, l'abstenció i els resultats electorals de les diferents consultes.
- L'interès i els esforços esmerçats per aconseguir augmentar el nombre de places escolars a la població, esforços que continuaran durant el període de la Guerra.

El segon període correspon al de la **Guerra Civil (1936-1939)**. En el treball s'intenta aprofundir en el coneixement dels canvis revolucionaris i les tensions que aquests canvis van provocar entre la població local, com a conseqüència de l'aixecament militar i de la necessitat de reorganitzar el govern municipal per fer front a la nova situació social de guerra i revolució. S'analitzen els diferents aspectes que van conformar la nova realitat social, política, econòmica i cultural, seguint un ordre més o menys coherent amb el desenvolupament dels esdeveniments, entre els quals cal destacar els següents:

- Causes del buit de poder local a partir de la nit del diumenge 19 de juliol de 1936. Es compta amb el suport de la memòria oral de persones directament implicades i amb converses enregistrades.
- La dualitat de poders: Ajuntament i Comitè. Es detallen els membres i organitzacions polítiques que en formaven part. La informació procedeix dels llibres d'actes dels plens de l'Ajuntament, de documents específics sobre la constitució dels diferents organismes i també de fonts orals.

- Reorganització consistorial de les regidories d'acord amb les ordres del Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya.
- Les patrulles de control en la vigilància de l'ordre públic i les armes.
- L'impost extraordinari per atendre la lluita contra el feixisme, recaptat entre persones de dretes, amb el suport dels documents que ho acrediten.
- Les relacions amb el Comitè Revolucionari de Granollers.
- Les víctimes de la repressió antifeixista. Sobre aquesta repressió s'ha obtingut molta informació amb la consulta del sumaris oberts per l'Auditoria de Guerra sobre Consells de Guerra (1939-1941) i també de les fonts orals.
- La col·lectivització de les diferents activitats productives (del ram de la fusta, de la construcció, pintors, de l'agricultura i del bestiar). S'han estudiat a partir de la consulta de les ordres de la Conselleria de Governació i se n'ha observat l'aplicació a Parets. També he pogut disposar de factures i escrits de les diferents col·lectivitats.
- La municipalització de la Societat Cooperativa Obrera de Consum «La Progressiva», i la concentració obligatòria a la seva seu de les botigues de queviures del poble. He treballat aquest aspecte amb les actes i acords municipals en els quals s'aprovà la municipalització, i també amb fonts orals enregistrades.
- La transformació de la Indústria Linera, SA, en Cooperativa de Producció Indústria Linera Societat Cooperativa. Aquest és un aspecte rellevant per la significació d'aquesta indústria a Parets, ja que hi treballava la major part de la població activa paretana i fou on el caciquisme s'havia manifestat més clarament. No he pogut disposar de l'arxiu de l'empresa (no tinc notícia que s'hagi conservat); però dispo dels estatuts de la Cooperativa de Producció i dels butlletins que es van editar durant la guerra. Aquests documents aporten informació molt valuosa sobre el seu funcionament, opinions dels treballadors sobre la marxa de l'entitat i del nou ordre social, de les incorporacions de treballadors de l'empresa al front de guerra i les baixes que s'hi van produir, entre d'altres qüestions.

- La confiscació pel comitè obrer de la indústria Tintoreria Franco-Española de Josep M. Abel i la seva posterior transformació en indústria de guerra.
- Les confiscacions fetes per l'Ajuntament de finques rústiques. Per estudiar aquest tema he pogut consultar les actes d'apropiació de finques pel Consell Municipal de Parets del Vallès i els expedients de la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya, documentació procedent del Archivo Histórico Nacional, Guerra Civil, Sección Político-Social, de Salamanca.
- Els emboscats i la seva persecució per ordre del comissari de guerra de l'Exèrcit Popular Regular.
- Els allistaments a la Columna del Vallès.
- Les tensions i els canvis governamentals en el si de l'Ajuntament i les que hi hagué entre aquest Ajuntament i el Comitè. Per tractar els canvis polítics a l'Ajuntament he consultat el llibre d'actes municipal fins al febrer de 1937 (a l'Arxiu Municipal de Parets no s'ha conservat el llibre següent). Aporten informació de les tensions en el si de l'Ajuntament i entre aquest i el Comitè els documents trobats en els sumaris, els telegrams del jutge de Parets a la Conselleria de Seguretat i Interior i també les fonts orals.
- Les diferents onades de refugiats de guerra que van arribar a Parets (més de 300 persones) i les dificultats que això comportà. S'estudia a partir dels llibres de registre de refugiats; dels comunicats entre la Delegació d'Ajut als Refugiats i la Delegació d'Abastos de Parets, i d'aquestes amb el Govern de la Generalitat; de les relacions de donatius que fa la població de Parets per atendre els refugiats, i de les factures que ha de pagar l'Ajuntament per les despeses ocasionades pels refugiats.
- El mercat negre i la fam. Es posen de manifest a partir dels comunicats entre el Consell Comarcal de Proveïments de Granollers, la Conselleria de Proveïments de la Generalitat de Catalunya i les sancions imposades a diferents veïns de Parets per l'incompliment de les normes establertes sobre la venda i els preus dels fixats dels aliments i del bestiar.

- El control dels aparells de ràdio que es va fer i la confiscació d'alguns, segons una relació en què consta el propietari i el model de ràdio.
- Els mitings, les conferències i les pel·lícules que es van organitzar per tal de reafirmar la voluntat antifeixista i revolucionària.
- Els pregons fet per l'agutzil al llarg d'aquest període també ens ajuden a comprendre quines eren les preocupacions vitals més immediates de la població i per a la població.

També s'ha volgut estudiar la repressió franquista desencadenada a partir de la fi de la guerra, amb l'obertura de la *Causa General*, les delacions i els avals, a més de les humiliacions, les coaccions i les persecucions a què es va sotmetre la població paretana. S'han estudiat els sumaris d'urgència oberts a les persones que s'havien significat en la direcció o en la participació dels esdeveniments indicats o que havien manifestat la seva adhesió al Front d'Esquerrres i a la República. Cinc d'aquests sumaris van condemnar a mort a tres alcaldes i dos regidors republicans, acusats de *rebelión militar*.

Fonts documentals

- Llibres d'actes de plens municipals de 1930 a 1939 (Arxiu Municipal de Parets del Vallès, AMPV).
- Censos de població de 1930 a 1939 (AMPV).
- Carpeta de responsabilitats polítiques (AMPV).
- Llibres de registre d'entrada i sortida de documentació des de 1936 a 1939 (AMPV).
- Fons documental sobre Parets del Vallès que es troba a l'Archivo Histórico Nacional, Guerra Civil, Sección Político-Social, de Salamanca, consultable microfilmata a l'Arxiu Nacional de Catalunya.
- Estatuts de la Cooperativa de Producció Indústria Linera Societat Cooperativa (1936), Sindicat Agrícola de Parets (1937) i Societat Cooperativa Obrera de Consum «La Progressiva» (1936).

- Diaris de Sessions del Parlament de Catalunya, Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya i Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya.
- Correspondència personal d'alguns comdemnats a mort amb la família.
- Fitxes classificadores del Centro de Reclutamiento, Movilización y Reserva de Barcelona, del personal procedente de la Zona Roja.
- Sumaris (un total de 35) de Consells de Guerra oberts al Jutjat Militar de Granollers, consultats al Tribunal Militar III de Barcelona (1939-1941).

Tota aquesta documentació l'he poguda contrastar i complementar amb la memòria oral d'algunes persones avui desaparegudes i d'altres que encara estan vives. Aquesta informació té un valor inestimable i m'ha servit d'orientació per cercar documentalment la seva confirmació.

M. Àngels Massaguer
Historiadora